

УДК 910.4.:379.85(477)+913:338.48.005

**ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ – ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ
МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ****Т.І. Божук**

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті визначено пріоритетні напрями розвитку міжнародного туризму із врахуванням сучасних тенденцій туризму і реалій, що сформувалися в Україні. Охарактеризовано основні фактори, які сприяють розвитку міжнародного туризму. Обґрунтовано доцільність та ефективність транскордонної співпраці. Представлено результати дослідження українсько-польських транскордонних територій щодо використання рекреаційно-туристичного потенціалу. Проведено аналіз рекреаційно-туристичних ресурсів на прикладі двох міст: Белза (Україна) і Перемишля (Республіка Польща), визначено найбільш привабливі туристичні об'єкти, а також зазначено доцільність відвідань інших цікавих об'єктів, розташованих поблизу названих міст (палаців, храмів чи ботанічних садів тощо). Запропоновано ряд заходів щодо вирішення існуючих проблем.

Ключові слова: міжнародний туризм, транскордонна співпраця, українсько-польське прикордоння, туристично привабливі об'єкти.

Постановка проблеми. Відомо, що міжнародний туризм як сучасне соціально-економічне явище, крім пізнання культурного середовища, є активним джерелом надходжень іноземної валюти. Однак беззаперечним є той факт, що на його розвиток має вплив ряд чинників: політична та економічна нестабільність, коливання валютних курсів, війна тощо. Реалії сучасного стану туристичного бізнесу в нашій країні відображають різке скорочення обсягу в'їзного туризму в Україну, зменшення кількості поїздок у межах держави, що зумовлено військовими діями на Сході України і зростанням

валютних курсів. Іноземні туристи, значною мірою, внаслідок цілеспрямованої негативної інформаційної пропаганди, бояться за свою безпеку і не ризикують відвідувати навіть Західну Україну. Тому єдиним (чи може більш надійним) шляхом залучення іноземного туриста є пропаганда транскордонної співпраці.

Мета роботи. Головним завданням статті є аналіз аспекту транскордонного розвитку туризму на прикладі двох міст: Белза (Україна) та Перемишля (Польща).

Аналіз публікацій і досліджень. Проблеми розвитку міжнародного туризму досліджували О.О. Любіцева, В.С. Сенін, І.О. Бочан, М.П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н.М. Ганич [4], І.І. Дідович [2] та ін. Проте, незважаючи на значний інтерес до дослідження міжнародного туризму, багато аспектів його функціонування потребують додаткової уваги, зокрема, у роботах вище зазначених науковців недостатньо уваги приділено транскордонній співпраці у сфері міжнародного туризму.

Результати досліджень. При проведенні дослідження використано матеріали, зібрані й систематизовані завдяки участі в проекті «Підготовка кадрів для здійснення туристичного супроводу подорожуючих по транскордонних туристичних маршрутах та прикордонних містах України і Польщі».

Під час лекцій та безпосереднього ознайомлення з об'єктами на місцевості отримано нові знання про історико-культурні об'єкти і, відповідно, здобуто досвід промоції туризму на території міст, розташованих на українсько-польському прикордонні: Угнів, Белз, Жовква, Самбір, Броди, Жидачівський район (Україна) і Гміна Вербковіце, Белжець, Ясло,

Спичин, Стрижівський та Саноцький повіти (Республіка Польща).

Відповідно до поставленої мети, далі у тексті акцентуємо увагу на аналізі рекреаційно-туристичних ресурсів на прикладі двох міст: українського Белза та польського Перемишля.

Белз належить до найдавніших міст Західної України, про що свідчить перша письмова згадка в «Повесті времених лет» (1030 р.). Було столицею Белзького князівства, центром воєводства у складі Першої Речі Посполитої, а зараз є містом районного значення, що розташоване на відстані 3 км від українсько-польського кордону на притоках Західного Бугу (річках Солокія і Річиця (Жешиця)) в Сокальському районі Львівської області. За кількістю населення посідає п'яте місце серед найменших міст України.

Найбільш привабливі туристичні об'єкти входять до складу історико-культурного заповідника Белза, а саме: комплекс сакральних споруд урочища «Замочок» (1911–1938 рр.), вежа-каплиця Снопковських (тепер – виставковий зал) 1606 р.; вежа-дзвіниця (XVII–XVIII ст.), руїни костелу та монастиря оо. Домініканців (XVI–XVIII ст.); келійний корпус з вежею (тепер – Ратуша), XVII–XX ст.; церква св. Миколая (колишній костел Непорочного зачаття Пресв. Діви Марії) 1653р. і руїни монастиря сс. Домініканок (XVII–XVIII ст.), церква св. Параскеви (дерев'яна) 1761–1766 рр. і міський цвинтар (XVI–XVIII ст.), єврейський цвинтар (кіркут) XVII–XX ст. (недіючий), колона зі скульптурою св. Вінцента (Вікентія) XVIII ст. тощо [1].

Крім цього, перебуваючи у Белзі, можна відвідати Угнів (найменше місто України) і оглянути церкву Різдва Пресв. Богородиці XVIII–XX ст., каплицю-усипальню Жуковських 1870 р., історико-краєзнавчий музей, костел Внебовзяття (Успіння) Пресв. Діви Марії 1695 р. (недіючий), водяний млин II пол. XIX ст. та ін. Червоноград (Кристинопіль) розташований на відстані 12 км від Белза.

Тут варто ознайомитися з Кристинопольським палацом Потоцьких, який є Червоноградською філією Львівського музею історії релігії, церквою св. Володимира (колишнім бернардинським костелом Зіслання св. Духа) тощо.

На жаль, закладів розміщення в Белзі поки що не спостерігається, тому зупинитися на ночівлю і отримати харчування можна в Соснівці в готелі Благодійного фонду «Екомилосердя».

На відміну від українського містечка Белз, Перемишль називають маленьким Львовом. Знаходиться він на відстані 7 км від українсько-польського кордону, розкинувся на берегах Сяну і Вігора, є другим (після Жешува) за значимістю містом Підкарпатського воєводства. Перша письмова згадка (так само як і Белза) міститься в київському літописі «Повесть временних лет) біля 981 р.

Серед основних туристичних об'єктів, які варто відвідати, можемо назвати такі [3]:

1) замок – височіє на Замковій горі ще з 1340 р., перебудований у 16 ст. в стилі ренесансу і зараз запрошує на вистави до театрального залу Драматичного товариства ім. Олександра Фредро; ще варто відвідати замковий парк;

2) кафедральний римо-католицький собор (XV–XVI ст.) зведений у готичному стилі на місці більш давньої романської ротонди, у XVIII ст. перебудований у стилі бароко; поруч знаходиться палац єпископів і дзвіниця пізнього бароко висотою 71 м, з якої відкривається панорама міста;

3) кафедральний греко-католицький собор (з 1991 р.) – знаходиться у колишньому костелі Пресвятого Серця Христового, збудованого для єзуїтів у XVII ст., у XX ст. був гарнізонним костелом, цінними є іконостас XVII ст., перенесений з церкви в Любачові, а також дзвіниця;

4) костел і монастир кармелітів з XVII ст. у стилі бароко, за часів австрійської влади належав греко-католикам, сьогодні інтер'єр святині відреставрова-

но;

5) музей дзвонів і люльок знаходиться у вежі з годинником (XVIII ст.), побудованої (у стилі пізнього бароко) дзвіниці запланованого, але так і не збудованого греко-католицького собору; раніше дзвіниця використовувалася як пожежна вежа, а зараз служить оглядовим майданчиком, оскільки з неї відкриваються прекрасні краєвиди старого міста;

6) костел францисканців (XVIII ст.), збудований на місці готичної святині, поєднує елементи пізнього бароко і класицизму; інтер'єр костелу виконаний у стилі рококо і характеризується багатством скульптур і фресок;

7) кам'яниці ринку (XVI–XVII ст.) – знаходяться на трьох із чотирьох існуючих раніше сторонах площі;

8) національний музей Перемишльської землі – один із найстарших і найбагатших за кількістю експонатів музеїв у Підкарпатському воєводстві; з 2008 р. знаходиться у новій будівлі, зведеної на місці будинків, зруйнованих під час II світової війни;

9) музей історії міста Перемишль – знаходиться у кам'яниці XVI ст., доступними для відвідування є підземелля, варто відвідати автентичні інтер'єри міщанських домів, фотоательє з XIX ст., а також історичні матеріали про місто;

10) будинок міської ради на площі Ринок 1 (XVI ст.), неодноразово перебудований; у його двохярусних підземеллях має початок підземний туристичний маршрут;

11) костел і монастир кармеліток (з 1899–1900 рр.) – найвище розташована святиня старого міста;

12) бункер «Каронієра 8813» (1940–1941 рр.) – один із 22 на території Перемишля радянських бункерів Лінії Молотова;

13) фрагменти міських мурів XVI і XVII ст. (вул. Баштова), розібраних у XVIII ст. за наказом австрійської влади;

14) костел реформаторів (XVI ст.) – знаходиться нижче рівня вулиці внаслідок

доку того, що було розібрано міські мури і засипано рів; поруч стоїть пам'ятник герою-ченцю Отцю Кристину Шиковському 1877 р.;

15) будинок залізничного вокзалу (1859–1860 рр.) – є однією із найбільших будівель залізничної лінії, що з'єднувала Краків і Львів; встановлено залізничне сполучення з Будапештом (1872 р.);

16) абатство бенедиктинок (з XVII ст.) із збудованим костелом Святої Трійці у стилі пізнього бароко і монастир (з XVIII ст.);

17) Знесіння – пагорб, що височіє на висоті 353 м н.р.м. з відомим і таємничим місцем Татарський копець (курган), з якого відкривається чудова панорама міста. В цьому районі з 2006 р. функціонує лижний спуск (в зимовий період), підйомник та траса для санок (цілорічно).

Однак, незважаючи на значну кількість історико-культурних об'єктів, місто користується привабливістю серед туристів завдяки фортеці «Перемишль», яка є кільцевою, представленою двома колами оборони: внутрішнім (в межах власне Перемишля) і зовнішнім (поза межами міста). Асоціацією гірських провідників «Ровінь» розроблений туристичний маршрут на українсько-польському прикордонні «Фортеця Перемишль: подорож у минуле», який охоплює більшу частину фортифікацій Перемишля і шість допоміжних фортифікацій на території України.

Перебуваючи в Перемишлі, можна відвідати:

1) кальварію Пацлавську [5; 6] – сучасний релігійно-паломницький і туристичний центр з Пацлавською чудотворною іконою Пресвятої Богородиці (санктуарій Меки Панської і Матері Божої Кальварійської, кляштор францисканців), знаходиться на відстані 18 км від Перемишля і поблизу кордону з Україною; сформований у XVII–XVIII ст.; кальварія репрезентує намагання точно відтворити топографію Святої землі з урахуванням як загального вигляду місцевості, так і розташування окремих

об'єктів; на свято Внебовзяття (Успіння) Пресв. Діви Марії, яке вшановується 15 серпня, організовуються піші прощі до цього місця з різних частин Польщі і України;

2) замково-парковий ансамбль в Красичині (з поч. XVII ст.) – належить до найбільш вишуканих ренесансних ансамблів на теренах сучасної Польщі; протягом століть замок часто переходив із рук у руки, і фактично останнім власником був князь Леон Людвіг Сапега, який перетворив його на родову резиденцію; цікавим є парк, у якому приваблює алея з липами і дубами, насадженими на честь народження в сім'ї дівчат чи хлопців; у часи I світової війни замок було дуже сильно зруйновано (знищено декор приміщень, вивезено всі меблі, сплюндровано родинну каплицю і гробівець); з 1963 р. коштом держави триває реставрація замку; зараз об'єкт віднесений до найкращих пам'яток Польщі;

3) дендрарій і заклад фізіографії в Болестрашицах – це не тільки об'єкт природи, але і культури, а також дидактичний і науковий центр. Єдина установа такого типу у Підкарпатському воєводстві, заснована у 1975 р. професором Єжи Пюрецьким, займає площу 310,98 га (Болестрашице – 28,69 га, філіал у Цісовій – 282,29 га). Протягом року діють постійні і тимчасові виставки на території дендрарію, музею під відкритим небом, музею природи, галереї у Піотра, галереї крізь дотик; в навчальному центрі культурно-природничої спадщини проводяться практичні заняття для дітей і шкільної молоді, студентів і вчителів; організовуються фестивалі городів (у червні) і кизилу (вересень) тощо.

Висновки. Виходячи із реалій сьогодення, спостерігається тенденція до зменшення кількості послуг, які надаються іноземним туристам в Україні, що пов'язано із їх невідвідуванням нашої країни у зв'язку із військовими подіями на Сході. Українці, які мають фінансові можливості, теж не поспішають відвіду-

вати улюблені місця на узбережжі Тунісу, Єгипту чи Марокко, де мають місце терористичні акти. Вони надають перевагу відпочивати влітку в Болгарії, Хорватії, Чорногорії чи Туреччині. За останні декілька років зростає частка потенційних вітчизняних туристів (менш фінансово-спроможних), які не мають можливості задовольняти свої рекреаційно-туристичні потреби за кордоном чи навіть у себе на батьківщині. Саме тому транскордонна співпраця могла би бути тим містком, який об'єднуватиме зусилля і сприятиме розвитку міжнародного туризму двох сусідніх країн.

Порівняно з іншими європейськими країнами, Україна і Польща мають багато спільного (географічне положення, транспортне забезпечення, ресурсний потенціал (природно-кліматичні та культурно-історичні ресурси). Однак, в плані розвитку туризму спостерігається ряд відмінностей (на жаль, не на користь України): нерозвинена інфраструктура туристичної та суміжних галузей, асиметричний візовий режим, неефективне використання ресурсного потенціалу, недостатній рівень кваліфікації персоналу, нерівномірний інформаційний супровід тощо. Виявлені недоліки зумовлюють необхідність розробки спільної українсько-польської стратегії розвитку транскордонного туризму, яка би об'єднувала спільні проекти культурного і туристичного співробітництва. Зокрема, в рамках представлення туристичних можливостей та культурних особливостей прикордонних територій; важливо сприяти уніфікації стандартів і рівню сервісу, який надається туристам.

Література

1. Белз // Галицька брама. – Львів : Центр Європи, 2005. – № 7–9. – С. 127–129.
2. Дідович І. І. Використання потенціалу партнерських стосунків у сфері міжнародного туризму / І.І. Дідович // Стратегія розвитку туризму в XXI столітті у контексті вирішення глобальних проблем сучасності : Зб. мат. міжнар. н.-п. конф. (Львів, 27–28 бе-

резня 2014 р.) / Львів : ЛІЕТ, 2014. – С. 207–215.

3. Інтегрована система туристичної інформації міста Перемишля : Електронний ресурс. – Режим доступу : www.visit.przemysl.pl.

4. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : Підручник / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с.

5. Ziarkowski D. Polskie kalwarie jako wyraz kształtowania krajobrazu sakralnego w epoce nowożytnej / D. Ziarkowski // *Krajobraz sakralny* / ks. Maciej Ostrowski, Józef Partyka (red.). – Kraków-Lwów, 2014. – S. 117–132.

6. Mitkowska A. *Polskie kalwarie* / A. Mitkowska. – Wrocław, 2003 – P. 186–192.

Bozhuk T.I. TRANSBORDER COOPERATION AS AN IMPORTANT ASPECT OF INTERNATIONAL TOURISM DEVELOPMENT. *The paper defines priority directions of the international tourism (IT) development considering present tourist trends and realities of Ukraine. The main factors of the IT development are described. The efficiency of the trans-border cooperation is substantiated. The study results of the Polish-Ukrainian trans-border areas concerning the recreation-tourist potential are shown. For this study, the material collected in the framework of the project on «Preparation of personnel for touristic escort of travelers on trans-border touristic routes and border towns of Ukraine and Poland». During lectures and studies in situ, the new knowledge is gained about historical-cultural objects and the experience is gained about promotion of tourism in the border towns of Ugniv, Belz, Zhovkva, Sambir, Brody, Zydachiv Raion (Ukraine) and Gminas of Verbkovitse, Belzhets, Yaslo, Spichyn, Stryzhivskyy and Sanotskyy Povits (Poland).*

The recreation-touristic analysis is made for two cities: Belz (Ukraine) and Peremyshl (Poland). The largest attractive tourist objects are defined, which are parts of the historical-cultural reserve of Belz (Ukraine) and mainly – to the central (historical) part of Peremyshl (Poland). The

reasons to visit other interesting objects, which are located around the named cities (palaces, churches, botanical gardens, etc.). Some measures are proposed to solve the existing problems.

Keywords: *international tourism, trans-border cooperation, Polish-Ukrainian border area, attractive touristic objects.*

Божук Т.И. ТРАНСГРАНИЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО – ВАЖНЫЙ АСПЕКТ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА. *В статье определены приоритетные направления развития международного туризма с учетом современных тенденций туризма и реалий, сформированных в Украине. Приведена характеристика главных факторов, которые способствуют развитию международного туризма. Обосновано целесообразность и эффективность трансграничного сотрудничества. Приведены результаты исследования украинско-польских трансграничных территорий на счет использования рекреационно-туристического потенциала. Произведен анализ рекреационно-туристических ресурсов на примере двух городов: Белза (Украина) и Перемишля (Республика Польша), определены наиболее привлекательные туристические объекты, а также отмечена целесообразность посещения других интересных объектов, находящихся вблизи названных городов (дворцов, храмов или ботанических садов и др.). Предложен ряд мероприятий с целью решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *международный туризм, трансграничное сотрудничество, украинско-польское приграничье, туристические привлекательные объекты.*